

Kerkplein Lommel stroomt vol voor de herdenking <http://pic.twitter.com/JCLooPHj>

Karolien Hoevenaegel @karolienh

3

Een busongeval in Zwitserland met Belgische en Nederlandse schoolkinderen

Vina Wijkhuijs

3.1 Inleiding

Op dinsdagavond 13 maart 2012 vindt rond 21.15 uur in de Zwitserse Alpen een dramatisch busongeval plaats. In een bergtunnel botst een bus met schoolkinderen frontaal op de zijwand van de tunnel. In de bus zaten 46 leerlingen en hun vier begeleiders van twee Belgische basisscholen: de Sint-Lambertusschool in Heverlee en 't Stekske in Lommel. Ze waren op de terugreis van een skivakantie. Bij het ongeluk komen 22 kinderen en zes volwassenen om het leven (onder wie de twee buschauffeurs). De andere 24 kinderen raken gewond, van wie enkele zeer ernstig. Per helikopter of ambulance worden zij naar verschillende ziekenhuizen in Wallis gebracht. Bij het ongeval zijn geen andere voertuigen betrokken; over de toedracht tast men dan ook in het duister.¹⁴

In de Belgische gemeente Lommel, waar de autoriteiten in de loop van woensdagnacht van het busongeval vernemen, vreest men voor het lot van de leerlingen van basisschool 't Stekske. Vrijwel onmiddellijk nadat de ernst van de situatie duidelijk is geworden, besluit burgemeester Vanvelthoven met de ouders naar Zwitserland af te reizen, om kennis te nemen van de situatie en de ouders bij te staan. Op het stadhuis neemt de locoburgemeester zijn taken waar.

In de gecrashte bus zaten niet alleen Belgische, maar ook tien Nederlandse kinderen, van wie er zeven bij het ongeluk omkwamen.

¹⁴ Door de Zwitserse autoriteiten is uiteraard een onderzoek naar de oorzaak van het busongeval ingesteld. Op het moment van schrijven was dit nog niet volledig afgerond.

Burgemeester Van de Vondervoort van de Nederlandse gemeente Bergeijk verneemt woensdag 14 maart via het journaal van het busongeluk en vermoedt dat een van de (naar later blijkt omgekomen) Nederlandse kinderen uit zijn gemeente afkomstig is.

In dit hoofdstuk staat de rol van de twee burgemeesters na het dramatische busongeval centraal. Het dilemma waarvoor zij kwamen te staan was hoe aan de informatievoorziening over het ongeval en de maatschappelijke verwerking ervan invulling te geven en tegelijk zo goed mogelijk recht te doen aan de belangen van de nabestaanden. Na een uiteenzetting van het feitenrelaas worden drie typen burgemeestersrollen onderscheiden die bij een crisis van belang (kunnen) zijn. Vervolgens wordt beschreven op welke wijze de burgemeesters aan deze rollen invulling hebben gegeven. In de afsluitende paragraaf volgt een aantal verschillen in de manier waarop in Nederland en België met dit soort situaties wordt omgegaan.

Het hoofdstuk is mede gebaseerd op een presentatie van burgemeester Vanvelthoven tijdens een congres aan de Politieacademie, een interview dat hij gaf in *Pauw & Witteman*, en een interview met burgemeester Van de Vondervoort in het *Burgemeestersblad*.¹⁵

3.2 Feitenrelaas

In de nacht van dinsdag op woensdag 14 maart wordt burgemeester Vanvelthoven om 03.00 uur wakker gebeld met het bericht dat in het Zwitserse Sierre een ernstig busongeluk heeft plaatsgevonden, waar zeer waarschijnlijk leerlingen van de Lommelse basisschool 't Stekske bij betrokken zijn. Voor de rest is er op dat moment nog geen informatie beschikbaar, ook niet op de websites van Belgische en Zwitserse nieuwsmedia die Vanvelthoven direct na het telefoongesprek raadpleegt. Hij neemt daarom contact op met de Belgische ambassade in Zwitserland en verneemt van een medewerker dat de ambassadeur zojuist vertrokken is naar de plaats van het ongeval. Door de Zwitserse autoriteiten zal om 05.00 uur een persconferentie worden gegeven en afgesproken

¹⁵ Uitzending *Pauw & Witteman* van 16 maart 2013; *Burgemeestersblad*, nr. 65, 2012, p. 6-8.

wordt dat de Belgische ambassadeur daarna met Vanvelthoven contact opneemt.

Aldus krijgt Vanvelthoven op woensdagochtend van de ambassadeur te horen dat er als gevolg van het busongeluk 28 dodelijke slachtoffers te betreuren zijn.¹⁶ De ernst van de situatie dringt dan pas goed tot hem door en hij besluit een crisiscel bijeen te roepen, wat vergelijkbaar is met een gemeentelijk beleidsteam. Hij belt de commissaris van de politie, de brandweercommandant en nog enkele andere personen, onder wie de directrice van de basisschool, en vraagt hen op basisschool 't Stekske bijeen te komen. Vervolgens wordt die ochtend als eerste contact gelegd met de ouders van de kinderen die verwacht werden die dag van skivakantie terug te keren. De ouders worden verzocht om 07.00 uur op de basisschool samen te komen, zodat zij daar nader kunnen worden geïnformeerd. Aan hen kan echter op dat moment nog slechts worden meegedeeld wat de burgemeester van de ambassadeur te weten is gekomen, namelijk dat bij het ongeval 28 dodelijke slachtoffers te betreuren zijn, maar nog niet bekend is wie het zijn.

Nadere informatie over de toestand van de kinderen laat op zich wachten. De Belgische autoriteiten treffen ondertussen voorbereidingen om de ouders van de betreffende leerlingen (van zowel de Lommelse basisschool als de basisschool in Heverlee), alsook de partners van de buschauffeurs en medewerkers van de school naar Zwitserland over te brengen. Gezamenlijk vliegen ze later die dag vanaf vliegbasis Melsbroek (nabij Brussel) naar Genève, om vervolgens per bus naar Sion te worden vervoerd. Vanvelthoven besluit om met hen mee te reizen en hoopt dat voor vertrek over de toestand van de kinderen meer informatie beschikbaar is, maar dat blijkt niet het geval. Op de vliegbasis zijn wel koning Albert en koningin Paola om betrokkenen hun medeleven te betuigen.¹⁷

Ook bij aankomst op het vliegveld in Genève is nog geen informatie over de kinderen beschikbaar. Pas na de busreis van nog eens twee uur naar Sion, waar ze 's avonds rond 18.00 uur aankomen, worden

16 Naar later blijkt, zaten vijftien van de 22 omgekomen kinderen op basisschool 't Stekske; de andere zeven kinderen die bij het ongeluk omkwamen zaten op de Sint-Lambertusschool in Heverlee. Beide basisscholen verloren als gevolg van het busongeval twee personeelsleden.

17 Later die dag zou ook premier Elio Di Rupo, tezamen met de vice-premier, de minister van Defensie en de Vlaamse minister-president naar Zwitserland vertrekken.

eerst de ouders van de kinderen die in een ziekenhuis zijn opgenomen door de Zwitserse autoriteiten ingelicht dat hun kind nog in leven is. De Zwitserse commandant die de leiding over de operatie heeft, legt tijdens een gezamenlijke bijeenkomst in het hotel uit dat dit hun de meest geëigende procedure leek. Bij de ouders die nog geen bericht van de Zwitserse autoriteiten hebben ontvangen, dringt dan door dat hun kind overleden is. Voor de betreffende ouders start nog die avond van 14 maart het identificatieproces, waarbij ze de volgende dag (donderdag 15 maart) hun kind eindelijk kunnen zien. Ook wordt op 15 maart de plaats bezocht waar het ongeval heeft plaatsgevonden. Rond 21.00 uur vertrekken de ouders, de partners van de overleden leerkrachten en burgemeester Vanvelthoven weer naar België. Daar gaf gedurende Vanvelthovens afwezigheid locoburgemeester Verduyck leiding aan de crisiscel.

Burgemeester Van de Vondervoort van gemeente Bergeijk onderhoudt vanaf de eerste dag (woensdag 14 maart) nauw contact met de crisiscel in Lommel. Nadat hij via het journaal van het busongeluk vernomen heeft, blijkt uit informatie op het gemeentehuis dat zeer waarschijnlijk een meisje uit Bergeijk (die in Lommel naar school ging) bij het ongeeluk betrokken is. De ouders van het meisje zijn daarom om 09.30 uur met de anderen naar Zwitserland vertrokken. Aan het begin van de middag schuift Van de Vondervoort in Lommel aan bij de crisiscel. Ook neemt hij deel aan de persconferentie van 17.00 uur waar locoburgemeester Verduyck verslag doet van hetgeen over de slachtoffers bekend is en tot dan toe aan opvang van nabestaanden en verdere verwerking van het drama is voorbereid.

Op vrijdag 16 maart, de dag waarop de stoffelijke overschotten naar België worden overgebracht, wordt bij alle overheidsinstanties en op verschillende andere plaatsen in het land om 11.00 uur een minuut stilte in acht genomen. Ook in Nederland gaan de vlaggen op overheidsgebouwen halfstok. De dagen daarna vinden in Lommel en Heverlee verschillende bijeenkomsten ter herdenking van de slachtoffers plaats. Bij de plechtigheid in Lommel op 21 maart, die door ruim zesduizend mensen wordt bijgewoond, zijn ook de Belgische koning en koningin, prins Willem-Alexander en prinses Maxima en vertegenwoordigers van de Belgische en Nederlandse regering aanwezig.

3.3 Dilemma: welke rol heeft de burgemeester?

De rol van de burgemeester in België verschilt niet zo veel van die van zijn Nederlandse ambtsgenoot. Tijdens een crisissituatie heeft ook in België de burgemeester, wat wij noemen, het ‘opperbevel’: de burgemeester is bestuurlijk verantwoordelijk voor de crisisbeheersing en wordt daarin bijgestaan door een gemeentelijk beleidsteam dat hem informeert en adviseert. Een relevant verschil is wel, dat in België de burgemeester vanuit de gemeenteraad wordt gekozen. In vergelijking met Nederland wordt daardoor in België misschien iets meer belang gehecht aan de rol van ‘vertegenwoordiger van de bevolking’, ten opzichte van de andere rollen die een burgemeester in crisissituaties vervult.

Over het algemeen kunnen bij crises drie rollen voor een burgemeester worden onderscheiden (Jong & Johannink, 2005):

- *Beslissier*. In de hoedanigheid van voorzitter van het beleidsteam dient de burgemeester beslissingen te nemen over de voorgestane (beleidsmatige) aanpak en te sturen op toekomstige ontwikkelingen. De burgemeester draagt onder meer zorg voor de samenstelling van het beleidsteam en voor duidelijkheid over de positie en bevoegdheden van andere overheidsinstanties. Zo nodig kunnen externe partijen, vanwege hun mogelijk toegevoegde waarde, worden uitgenodigd in het beleidsteam plaats te nemen.
- *Burgervader*. Meer dan onder gewone omstandigheden wordt de burgemeester in crisissituaties het boegbeeld van de (lokale) gemeenschap en tegelijkertijd het symbool of de personificatie van die gemeenschap. Op de momenten die ertoe doen moet de burgemeester zichtbaar zijn (NGB, 2013). Als burgervader zal de burgemeester trachten de collectieve emoties van de bevolking in goede banen te leiden, waarbij soms ook een verbindende rol tussen direct betrokkenen of groeperingen moet worden vervuld.
- *Belangenbehartiger*.¹⁸ Ook kan de burgemeester de rol van belangenbehartiger op zich nemen, die zich hard maakt voor de getroffen. Hij komt op voor de belangen van slachtoffers en/of gedupeerden en tracht perspectieven en kansen te creëren voor compensatie van

¹⁸ In navolging van Gerd Leers, voormalig burgemeester van Maastricht, noemen Jong en Johannink dit de rol van ‘strateg’.

hun leed. Een burgemeester die deze rol op zich neemt, kan daarbij veelal steunen op zijn netwerk aan contacten, bijvoorbeeld met hooggeplaatsten in Den Haag of andere sleutelpersonen.

Vaak blijken burgemeesters tijdens crisissituaties bijna ongemerkt tussen deze drie rollen te schakelen (Jong & Johannink, 2005, p. 20). Het ene moment treedt de burgemeester op als beslisser en geeft hij leiding aan het beleidsteam; het andere moment is hij vooral burgervader en verwoordt hij tijdens een persconferentie de gevoelens die in de (lokale) samenleving leven en/of heeft hij oog voor de belangen van nabestaanden. Dit schakelen tussen rollen is onlosmakelijk verbonden met het burgemeestersvak.

Een belangrijk aspect van de rol van een burgemeester is ook de omgang met de media. Bij een lokale crisis is het de burgemeester die aan het publieke vertrouwen in het overheidsoptreden vorm en inhoud moet geven. Een heldere presentatie versterkt het vertrouwen in het optreden van de hulpdiensten, terwijl een weifelend optreden de beeldvorming daarover (ernstig) kan schaden. Het is daarbij niet aan de burgemeester om zich te mengen in de discussie over de schuldvraag, die vaak door de media wordt opgeworpen. Dat zou hem enkel in een lastig pakket kunnen brengen. Eerder zal juist aandacht moeten uitgaan naar het afschermen van slachtoffers (of anderszins betrokkenen) voor journalisten die zich (meestal al vanaf het eerste uur) aan hen opdringen.

Bij de communicatie over een incident is het van belang de situatie te duiden (een betekenis te geven); informatie te verstrekken (nieuwe feiten bevestigen en geruchten ontkrachten) en eventueel aan burgers een handelingsperspectief te bieden.¹⁹

In het nu volgende wordt beschreven hoe de burgemeesters van Lommel en Bergeijk aan deze verschillende rollen invulling hebben gegeven.

19 Zie Nederlands Genootschap van Burgemeesters (2005, 10 januari). Nieuwsoverzicht: Als het op communiceren aankomt. Op 1 juni 2013 ontleend aan www.burgemeesters.nl/communiceren.

3.4 Analyse

Beslisser en burgervader: een duobaan

Soms maken de omstandigheden het welhaast onmogelijk om aan de verschillende burgermeestersrollen invulling te geven. Toen Vanvelthoven van het drama in Zwitserland vernam, deed hij wat van een burgemeester als 'beslisser' mag worden verwacht. Hij riep een beleidsteam bijeen, met ook de directrice van basisschool 't Stekske. De eerste taak was vervolgens de betreffende ouders in te lichten. Omdat echter het ongeval in het buitenland had plaatsgevonden (en het dus zogezegd een 'ramp op afstand' betrof), kwam Vanvelthoven voor een lastige keuze te staan. Moest hij als voorzitter van het beleidsteam in Lommel blijven of als burgervader de ouders van de betrokken kinderen vergezellen naar Zwitserland? Hij koos voor het laatste, wat hem in eerste instantie op enige kritiek kwam te staan van enkelen die meenden dat de burgemeester toch vooral leiding moest geven aan het beleidsteam. Zijn afweging was echter, zoals de locoburgemeester het tijdens de eerste persconferentie verwoordde, dat de aandacht van het gemeentebestuur in de eerste plaats hoort uit te gaan 'naar zij die het zwaarst getroffen zijn'.

De aanwezigheid van Vanvelthoven tijdens de reis naar Zwitserland is door de ouders zeer op prijs gesteld. Ook kon de burgemeester daardoor in interviews en tijdens de herdenkingsplechtigheid hun gevoel(en) verwoorden.

Informatievoorziening en afschermen getroffen

Gedurende Vanvelthovens afwezigheid nam locoburgemeester Verduyck zijn taken in Lommel waar. Zo leidde Verduyck op woensdag 14 maart om 17.00 uur de eerste persconferentie, waar hij op zeer beheerste wijze verslag deed van het verloop van die dag en hetgeen op dat moment bekend en in voorbereiding was. Naasten van de kinderen en de omgekomen leerkrachten werden opgevangen; door medewerkers van het Belgische Rode Kruis werd psychosociale hulp verleend.

Bij die persconferentie was ook burgemeester Van de Vondervoort aanwezig. Het viel hem op hoe verschillend de Nederlandse en Belgische media met de gebeurtenis omgingen:

‘De Belgische media leken in hun verslaggeving veel ingetogener. Zij handelden met gepaste afstand en respect. Er was begrip voor het feit dat nog veel onduidelijk was. De schuldvraag kwam sowieso niet aan de orde, tot verbazing van de Nederlandse journalisten die bij de persconferentie aanwezig waren.’²⁰

Als plaatsvervanger van Vanvelthoven, met wie hij regelmatig telefonisch contact had, toonde locoburgemeester Verduyckt op meerdere momenten de rol van belangenbehartiger. Tijdens de eerste persconferentie meldde hij bijvoorbeeld ook dat basisschool 't Stekske de volgende dag open zou gaan en verzocht hij de pers met klem om afstand tot de school te bewaren ‘en de kinderen gerust te laten’. Het voor de pers afschermen van getroffenen had duidelijk de prioriteit van het Lommelse gemeentebestuur. Dit bleek ook toen Verduyckt tijdens de persconferentie op donderdag 15 maart aangaf dat in overleg en op verzoek van de ouders de namen van de overleden kinderen niet zouden worden vrijgegeven. ‘De ouders hebben ons dat nadrukkelijk gevraagd, dus dat gaan wij niet doen’, aldus Verduyckt.

Hoewel de getroffenen zoveel mogelijk van de pers werden afgeschermd, publiceerden twee Belgische dagbladen toch de namen en foto's van de getroffen kinderen op hun voorpagina. De Vlaamse minister van Media Ingrid Lieten was daarover zeer ontstemd. Het is in België (alsook in Nederland) namelijk verboden, om zonder uitdrukkelijke toestemming van de ouders, foto's of namen van minderjarige kinderen te publiceren. ‘Het recht op informatie wordt beperkt door een even belangrijk recht op privacy; volledige identificatie en herkenbare beelden van minderjarigen zijn in de regel niet toegestaan’, aldus minister Lieten.²¹ De hoofdredacteur van een van de dagbladen voerde daartegen als verdediging aan dat de foto's al op internet beschikbaar waren (en deel uitmaakten van een ruim twintig pagina's tellende special die werd uitgebracht als eerbetoon aan de slachtoffers).²² Voor de Raad voor de Journalistiek, die door minister Lieten was verzocht de zaak te onderzoeken, was het voorval reden om te komen met een

20 Van de Vondervoort in *Burgemeestersblad*, nr. 65, 2012, p. 6-7.

21 Bron: Nieuws uit (2012, 17 maart). Laatste nieuws: Foto's en namen kinderen busongeval Zwitserland. Op 1 juni 2013 ontleend aan <http://nieuwsuit.com/2012/foto-s-en-namen-kinderen-busongeval-zwitserland/>.

22 Bron: Uitzending *Reyers Laat* (op Canvas) van 15 maart 2012.

nieuwe richtlijn voor het gebruik van informatie en beelden afkomstig van sociale netwerksites en persoonlijke websites.²³

Daarnaast kon niet worden voorkomen dat in de media beelden en foto's van de gecrashte bus verschenen. Op internet verscheen zelfs een video van de Zwitserse politie met beelden afkomstig van een bewakingscamera, waarop de eerste tien minuten na de crash te zien waren. Vooral onder basisschoolkinderen, maar ook bij het bredere publiek en officiële instanties, leidde dit tot grote beroering.

Herdenking en handhaving openbare orde

Omdat burgemeester Vanvelthoven met de ouders was meegereid, kon hij vrij direct hun gevoelens verwoorden, zowel in interviews als tijdens de herdenkingsplechtigheid op 21 maart. Op burgemeester Van de Vondervoort heeft die bijeenkomst een enorme indruk gemaakt:

'Ik heb niet eerder zo'n emotionele en intense bijeenkomst meegeemaakt als in de Soeverein in Lommel. De ouders en nabestaanden hadden samen met het gemeentebestuur vormgegeven aan de herdenking. De bijeenkomst begon met het binnendragen van de lijk-kisten van de leerlingen en hun leerkrachten. Ouders spraken over hun kinderen en de volwassenen. Het was een aaneenschakeling van persoonlijke getuigenissen. Het merendeel van de mensen heeft net als ik vier uur lang met tranen in de ogen gezeten.'

De bijeenkomst was niet alleen in nauwe samenspraak met de ouders en nabestaanden tot stand gekomen, ook waren in het kader van de openbare orde maatregelen getroffen. In Lommel, waar – evenals in Heverlee – in de dagen na het ongeval verschillende herdenkingsbijeenkomsten plaatsvonden, was namelijk een kerkdienst ter nagedachtenis van slachtoffers door orthodoxe christenen verstoord (zij meenden dat het ongeval een straf van God was). Door de Belgische autoriteiten zijn daarom voor de plechtigheid op 21 maart, als ook bij de latere begrafeningen, extra voorzorgsmaatregelen getroffen.

23 Zie: Belgische Raad voor de Journalistiek (2012, 23 april). Nieuws: Code wordt uitgebreid met richtlijn over het gebruik van informatie uit persoonlijke websites. Op 1 juni 2013 ontleend aan <http://www.rvdj.be/nieuws/code-wordt-uitgebreid-met-richtlijn-over-het-gebruik-van-informatie-uit-persoonlijke-websites>.

De Belgische politie heeft tevens aan de autoriteiten in Bergeijk doorgegeven om wie het ging, zodat ook zij er bij de organisatie van de begrafenis van het meisje uit gemeente Bergeijk op voorbereid waren.²⁴ De begrafenisceremonie, die door 700 mensen werd bijgewoond (en ook buiten op een groot scherm te volgen was), vond uiteindelijk ongestoord plaats.

Belangenbehartiger

Voor burgemeester Van de Vondervoort was het minder logisch een beleidsteam bijeen te roepen. Er waren dan wel meerdere Nederlandse kinderen bij het ongeval betrokken, maar sommige woonden in een andere gemeente of feitelijk in België. De rol van beslisser was daardoor voor de burgemeester van Bergeijk in deze casus beperkt. Uiteraard heeft de gemeente Bergeijk wel de familie van het omgekomen meisje waar nodig ondersteund. Toen een dag na het ongeval het reeds gevreesde nieuws kwam dat het meisje uit Bergeijk inderdaad bij het busongeluk was omgekomen, is Van de Vondervoort meteen bij de grootouders langsgedaan waar de drie andere kinderen uit het gezin werden opgevangen (omdat de ouders in Zwitserland waren). ‘Je staat machteloos, maar brengt namens de gemeenschap de condoleances over. Heel Bergeijk was geraakt.’²⁵ Lommel ligt slechts een paar kilometer verderop en de meesten kenden wel iemand die bij het ongeluk betrokken was.

Ook aan de rol van belangenbehartiger heeft Van de Vondervoort invulling kunnen geven door zijn contact met het Lommelse beleidsteam. Daarin zat ook de Nederlandse consul. Toen de familie van een Belgisch slachtoffer aangaf het lichaam in Nederland te willen cremen, heeft Van de Vondervoort voor hen de consul ingeschakeld om, via de korte lijnen, de daarvoor benodigde verklaringen te verkrijgen.

3.5 Afronding

Bij crises is er voor burgemeesters een meerledige rol weggelegd. De burgemeester is beslisser (voorzitter van het beleidsteam), burgervader

24 *Burgemeestersblad*, nr. 65, 2012, p. 8.

25 Van de Vondervoort in *Burgemeestersblad*, nr. 65, 2012, p. 7.

(het boegbeeld van de lokale samenleving) en belangenbehartiger (die zich hard maakt voor de getroffen). Daarnaast heeft een burgemeester nog een vierde rol, namelijk in de communicatie over het incident. Daarbij gaat het om betekenis geven (duiding), informatie verstrekken en het eventueel bieden van een handelingsperspectief. Vaak weten burgemeesters goed tussen deze rollen te schakelen, maar soms brengen ze ook dilemma's met zich mee of is het (door omstandigheden) niet mogelijk om aan elk van deze rollen invulling te geven.

Dat Vanvelthoven met de ouders van de schoolkinderen naar Zwitserland is afgereisd, kan worden beschouwd als een moedige beslissing. Blijkbaar had hij er voldoende vertrouwen in dat wat in Lommel moest gebeuren bij de locoburgemeester in goede handen was. In dit geval was het ook een logische keuze, omdat een groot aantal van de slachtoffers uit zijn gemeente afkomstig was. Door met hen mee naar Zwitserland te gaan, wist hij (eerst via locoburgemeester Verduyck en later zelf op herdenkingsbijeenkomsten en in interviews) de gebeurtenis te duiden. De informatieverstrekking (over doden en gewonden en dergelijke) werd de eerste dagen door locoburgemeester Verduyck verzorgd.

Anders is het, als de slachtoffers van een grootschalig ongeval in het buitenland afkomstig zijn uit verschillende landen of meerdere gemeenten. Dan hebben doorgaans de reisorganisatie en landelijke instanties (het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Ministerie van VWS, de ANWB en dergelijke) een centrale rol. Het is dan op lokaal niveau lastiger zicht te houden op de verleende nazorg aan individuele slachtoffers. In een onderzoek onder slachtoffers van de Faro-ramp (een van de weinige onderzoeken die naar de nafase van dit soort gebeurtenissen is gedaan), verwoordde een slachtoffer het gemis aan nazorg als volgt: 'Ik heb de afgelopen jaren sterk het gemis ervaren aan iemand die je de weg wijst, zodat je niet keer op keer je neus stoot en van het kastje naar de muur wordt gestuurd.'²⁶

Deze casus toont ten slotte een aantal verschillen tussen België en Nederland in de manier waarop met noodlottige ongevallen wordt omgegaan. In vergelijking met Nederland wordt in België minder nadruk gelegd op het onderzoek naar de oorzaak van een ongeval of de

‘schuldvraag’. In Nederland speelt de vraag naar hoe het heeft kunnen gebeuren juist een prominente rol. Al tijdens de eerste persconferentie komt die vraag op tafel. Er wordt (ook door het publiek) veel belang aan gehecht dat uitgebreid onderzoek naar de oorzaak plaatsvindt. In België wordt daar anders mee omgegaan. Enerzijds is men nuchterder. Het instorten van enkele tenten op het Pukkelpopfestival in augustus 2011 (waarbij vijf mensen omkwamen) werd bijvoorbeeld daags na het incident al afgedaan als ‘noodweer’ waar niemand schuldig aan kon zijn. Anderzijds lijkt men die vraag, door hem niet te stellen, te ontwijken. Daardoor vindt in België na incidenten in veel mindere mate dan in Nederland evaluatieonderzoek plaats (zie Wijkhuijs & Van Duin, 2012).

Herkenbaar is overigens wel dat voor een aantal nabestaanden van slachtoffers van het busongeval de uitslag van het technisch deelonderzoek (zijnde dat de oorzaak van het ongeval niet kon worden vastgesteld) reden was om aan te dringen op nader onderzoek. Ook na andere incidenten is gebleken dat slachtoffers en nabestaanden soms nog jaren nadien geen vrede vinden in wat de soms vele onderzoeken aan informatie hebben opgebracht.

Een ander opmerkelijk verschil is dat in België op een andere manier aandacht uitgaat naar de belangen van slachtoffers en nabestaanden. Mogelijk speelt het gekozen burgemeesterschap hierbij een rol, maar eerder lijkt het een algemene houding van de Belgische autoriteiten en maatschappij. Zo kwam niet alleen de herdenkingsplechtigheid op 21 maart in nauwe samenspraak met nabestaanden tot stand. Opmerkelijk was ook dat de herdenking van het ongeval één jaar na dato niet op de dag zelf plaatsvond, maar een dag erna, zodat nabestaanden de bewuste dag (13 maart) in eigen kring konden herdenken.

In plaats van naar de oorzaak van een ongeval gaat in België dus vooral de aandacht uit naar de (belangen van) slachtoffers en nabestaanden. Dat is ook wat burgemeester Van de Vondervoort opviel en hij verwoordde het treffend als volgt:

‘Misschien is dat wel de belangrijkste les die we van onze zuiderburen kunnen leren. Hoe benaderen we het bij crises vanuit de menselijke kant, zonder ons te laten leven door de pers, onze eigen reputatiebelangen en de dreiging van verantwoording achteraf.’²⁷

27 Van de Vondervoort in *Burgemeestersblad*, nr. 65, 2012, p. 8.